

Szövegezési zavarok és értelmezési nehézségek a védelmi felelősség leírásában

Sulyok Gábor

A védelmi felelősség (*responsibility to protect*, R2P, RtoP) megjelenését a nemzetközi közvélemény egyértelműen kedvező fejleményként értékelte. Eredetileg a fogalmat/koncepciót egy, a kanadai kormány által a beavatkozás és az állami szuverenitás viszonyának vizsgálata céljából életre hívott, független szakértői testület alkotta meg, hogy új kontextusba helyezze a humanitárius intervenció témájában folyó heves vitát, és háttérbe szorítsa az államok gyakorlatában ezt az ellentmondásos régi doktrínát.¹ Néhány esztendővel később az elképzelést az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkára által felkért Magas-szintű Bizottság² és maga a főtitkár is kifejezett támogatásáról biztosította.³ Az Egyesült Nemzetek általi hivatalos elismerésre 2005 szeptemberében, a szervezet fennállásának hatvanadik évfordulója alkalmából megrendezett állam- és kormányfői szintű találkozó közgyűlési határozatba foglalt záródokumentumának konszenzusos elfogadásával került sor. A „2005 World Summit Outcome” című dokumentum⁴ 138. és 139. bekezdése tartalmazza a védelmi felelősség leírását:

138. Minden egyes állam felelősséggel tartozik azért, hogy megvédje lakosságait a népirtással, a háborús bűncselekményekkel, az etnikai tisztogatással és az emberiség elleni bűncselekményekkel szemben. Ez a felelősség magában foglalja az ilyen bűncselekmények, köztük a felbujtás, megfelelő és szükséges eszközökkel történő megelőzését. Elfogadjuk ezt a felelősséget, és ezzel összhangban fogunk cselekedni. A nemzetközi közösségnek megfelelő módon bátorítania és segítenie kellene az államokat eme felelősség ellátásában, és támogatnia kellene az Egyesült Nemzeteket egy korai riasztási képesség kialakításában.

139. A nemzetközi közösség, az Egyesült Nemzetek útján, szintén felelősséggel tartozik azért, hogy az Alapokmány VI. és VIII. fejezetével összhangban, megfelelő diplomáciai, humanitárius és egyéb békés eszközök alkalmazásával segítsen megvédeni a lakosságokat a népirtással,

a háborús bűncselekményekkel, az etnikai tisztogatással és az emberiség elleni bűncselekményekkel szemben. Ezzel összefüggésben készen állunk arra, hogy időszerű és határozott jelleggel, a Biztonsági Tanács útján, az Alapokmánnyal, benne a VII. fejezettel összhangban, eseti alapon és az érintett regionális szervezetekkel megfelelő módon együttműködve, kollektív intézkedéseket foganatosítsunk, ha a békés eszközök elégtelenek és a nemzeti hatóságok nyilvánvalóan elmulasztják megvédeni lakosságaikat a népirtással, a háborús bűncselekményekkel, az etnikai tisztogatással és az emberiség elleni bűncselekményekkel szemben. Hangsúlyozzuk annak szükségességét, hogy a Közgyűlés folytassa a lakosságok népirtással, háborús bűncselekményekkel, etnikai tisztogatással és emberiség elleni bűncselekményekkel szembeni védelme felelősségének és velejáróinak megvitatását az Alapokmány és a nemzetközi jog elveinek észben tartásával. Vállalni szándékozunk azt is, hogy szükség esetén és megfelelő módon segítjük az államokat a lakosságaik népirtással, háborús bűncselekményekkel, etnikai tisztogatással és emberiség elleni bűncselekményekkel szembeni védelmére való képesség kiépítésében, és még a válságok és konfliktusok kirobbanását megelőzően támogatjuk azokat, melyekben feszültség uralkodik.⁵

Ez a kétségkívül magával ragadó elképzelés rövid idő leforgása alatt követendő eszmévé és hivatkozási alappá vált a nemzetközi élet különböző szereplői számára. Néhány körülmény azonban – köztük a záródokumentum megfogalmazásából fakadó egyes elméleti problémák – bizonyos mértékig beárnyékolják a fogalom sikerét. A jelen tanulmány célja, hogy a védelmi felelősség leírásában tetten érhető szövegezési zavarok és értelmezési nehézségek feltárása és elemzése révén hozzájáruljon annak jobb megértéséhez és megismeréséhez.⁶ Az elemzés a záródokumentum idézett bekezdéseit helyezi a középpontba, az értelmezés hagyományos eszközeire támaszkodik, és szerkezetiileg a védelmi felelősség bevett tagolását követi.

Első pillér

A védelmi felelősség fogalmának három azonos fontosságú, egymást kölcsönösen erősítő, egymástól független és nem egymást követő pillére közül az első „az állam védelmi felelőssége”,⁷ melynek leírása a záródokumentum 138. bekezdésének élén elhelyezett három mondatban olvasható. Noha látszólag világos üzenetet közvetítenek, ezek a mondatok azonnal legalább két komoly értelmezési nehézséggel szembesítenek; mindkettő a bekezdés első mondatában jelentkezik, de áthatja a fogalom másik két pillérét is.

E nehézségek egyike az első pillér kedvezményezettjeivel kapcsolatos: az államok elsődleges védelmi felelősségük ellátása során tett intézkedéseinek kedvezményezettjei a „lakosságaik”. A „lakosság/populáció” módfelett problémás kifejezés, mely számos diszciplína – például a biológia, a szociológia és a jogtudomány – szótárában megtalálható. A társadalomtudományok a „lakosságot” többnyire empirikusan létező és közvetlenül megfigyelhető entitásként kezelik. Mindazonáltal a „lakosság” inkább elméleti konstrukciónak tűnik, mely a vizsgálódás tárgyának térben és időben való elhelyezésével biztosít lehetőséget a társadalmi megfigyelések rendszerbe foglalására és kiértékelésére.⁸ Így a kifejezés még egyazon diszciplína keretei között is több értelmet hordozhat, és tartalma a kontextustól függően erősen változhat. Ezek a sajátosságok a nemzetközi jogban is megmutatkoznak, ahol a „lakosságra” tipikusan az „állam” egyik létfontosságú fogalmi elemeként és alkotórészeként tekintenek. Az államok jogairól és kötelezettségeiről szóló montevidói egyezmény például kimondja: „Az államnak mint a nemzetközi jog alanyának a következő jellemzőkkel kellene rendelkeznie: (a) állandó lakosság; (b) meghatározott terület; (c) kormányzat; és (d) képesség a más államokkal való kapcsolatok felvételére.”⁹

Ha a „lakosságra” az állam egyik alkotórészeként tekintünk, a kifejezést egyes számban kell használni, hiszen egy államnak kizárólag egy lakossága lehet.¹⁰ Ez a lakosság – az általa benépesített területtel együtt – képezi a szuverenitás tárgyát, és egy adott időpontban az állam területén tartósan letelepedett minden személyt felölel – az állampolgárokat, a külföldieket és a hontalanokat is. E közösség létszámának és a létszám ingadozásának nincs jelentősége.¹¹ Előfordul azonban, hogy a „lakosság” ennél szűkebb személyi kör, a teljes lakosság valamely részének leírására szolgál. Erre példák sokasága említhető: szűkebb értelemben a kifejezés egyaránt utalhat nomád lakosságra, kisebbségi lakosságra, őslakos és törzsi lakosságra, vagy megszállt területeken élő lakosságra.

A záródokumentum kinyilvánítja, hogy az első pillér szerinti felelősségeket „[m]inden egyes állam” viseli. Ez a nyelvtani szerkezet az egyes szám használatát kívánja meg, és a mondat egésze ennek megfelelően nyert megfogalmazást. Ez a kontextus viszont szükségképpen ráirányítja a figyelmet a „lakosság” kifejezésre, mely a szövegben, érdekes módon, többes számban szerepel, azt sugallva, hogy egy államnak akár egynél több lakossága is lehet. Ez a megoldás nem kevesebb, mint négy különböző értelmezésnek enged teret az első pillér kedvezményezettjeit illetően.

Mindenekelőtt nem zárható ki automatikusan a szövegezési hiba lehetősége. Bár a záródokumentum megalkotásáról nem könnyű pontos értesítéseket szerezni, már közismert tény, hogy a védelmi felelősségről szóló bekezdéseket csak kiélezett vita és számottevő felvitezés nyomán, az utolsó pillanatban sikerült végleges formába önteni. Nyilvánosságra került az is, hogy az általános egyetértés hiányát jelző zárójeleket a szervezet vezetése közvetlenül a csúcstalálkozó kezdete előtt egyszerűen törölte a

szövegből.¹² Ilyen körülmények között a szövegezési hiba lehetősége, bármilyen szokatlan is hat, korántsem zárható ki. Valószínűségét a hivatalos nyelvek között kimutatható diszkrepancia is megerősíteni látszik: például a „lakosságot” az angol és a francia változat többes számban, míg az orosz és a spanyol változat egyes számban használja.¹³ Ha a „lakosság” többes számú használata az érintett nyelveken, kiváltképp az angolban, tényleg nem volt szándékos, a kifejezést minden egyes állam teljes lakosságaként kell értelmezni.

Ha azonban a „lakosság” többes számú használata szándékos volt, két alternatív értelmezés kínálkozik. Egy államban egynél több lakosság legfeljebb akkor képzelhető el, ha a teljes lakosság úgy osztható részekre, hogy ez a belső jogi és a nemzetközi jogi jogszerűség határain belül marad (például nem vezet a diszkrimináció tilalmának sérelméhez), és olyan részhalmazokat eredményez, melyek okkal nevezhetők „lakosságoknak”. Ez a felosztás földrajzi vagy személyes tényezőkön alapulhat. Lehetséges tehát, hogy a „lakosság” többes számú használata az államok meghatározott közigazgatási vagy földrajzi egységeinek lakosságára, vagy az államok területén élő személyek meghatározott csoportjaira vagy közösségeire utal. E két alternatíva kritikájaként elmondható, hogy a lakosság ilyen felosztása az államok tekintélyes hányadában kivitellezhetetlen, és összeegyeztethetetlen a védelmi felelősség egyetemes törekvéseivel.

Ezzel elérkeztünk a negyedik értelmezéshez, mely lényegében az előzőekben vázolt három lehetőség ötvözete. Ismerve a védelmi felelősség célkitűzéseit, roppant meggyőzőnek tűnik a magyarázat, hogy a „lakosság” többes számú használata a nemzetközi közösség komplexitásának megragadására és a fogalom mindent átfogó jellegének biztosítására hivatott. Ily módon a „lakosságoknak” gyaníthatóan rendkívül tág értelmet kell tulajdonítani, mely magában foglalja a kifejezés összes jelentésrétegét – a teljes lakosságot és annak esetleges részhalmazait is. Leginkább ez az értelmezés segítené a védelmi felelősség gyakorlati megvalósítását a világ minden táján.

Megjegyzendő, hogy a „lakosságot” jellemző állandóság különös dilemmával szembesít az állam területén ideiglenesen tartózkodó külföldi állampolgárok helyzetét illetően. Eltérően a tartósan letelepedett személyektől, ezek a külföldiek nem képezik a területi állam lakosságának részét, ám alkalmasint rászorulhatnak a tömeges atrocitások elleni hatékony védelemre. Ilyenkor, az elsődleges védelmi felelősség hordozójaként, az állampolgárság szerinti állam mozgástere és eszköztára – nyilvánvaló normatív korlátok következtében – erősen behatárolt. Függetlenül attól, hogy egy másik lakossághoz tartoznak, vajon ezek a személyek is igényt tarthatnak olyan elbánásra, mint a területi állam saját lakossága? Ésszerűen gondolkodva, a kérdésre kizárólag igenlő válasz adható. Határozott idejű tartózkodásuk során a külföldieknek nemcsak az állampolgárság szerinti állam, hanem a területi állam védelmét is a megfelelő módon élvezniük kell, az előbbi személyi főhatalmával és az utóbbi területi főhatalmával összhangban. Noha ez a megközelítés elismerten áttöri a „lakosság” szokásos értelmét, aligha található más

megoldás a védelmi felelősség célkitűzései és megfogalmazása közötti feszültség enyhítésére, és az állam területén ideiglenesen tartózkodó külföldi állampolgárok védelmének a szövegből való levezetésére.

Kevésbé tűnik aggályosnak a második értelmezési nehézség, mely a lakosságok érdekében elhárítandó veszélyek listájával összefüggésben merül fel. Négy bűncselekmény és jogsértés áll a védelmi felelősség középpontjában: a népirtás, a háborús bűncselekmények, az etnikai tisztogatás és az emberiség elleni bűncselekmények. Ez a katalógus egy szűk, de mély megközelítést¹⁴ jelez: a fogalom csak az egyetemesen elítélt, az egységesen minősített és a tömeges atrocitások legsúlyosabb formái között számon tartott események teljes felszámolását helyezi kilátásba. Bár gyakran előkerül a lista további veszélyekkel, például a természeti katasztrófákkal, az éghajlatváltozással vagy a járványokkal való kiegészítésének igénye,¹⁵ az Egyesült Nemzetek egyelőre mereven elzárkózik a bővítéstől, attól tartva, hogy az eredeti megközelítés feladása alááshatja a fogalom széleskörű elfogadottságát és hatékonyságát.

E négy bűncselekmény és jogsértés közül a népirtás, a háborús bűncselekmények és az emberiség elleni bűncselekmények tekinthetők a nemzetközi jogban megszilárdult kategóriáknak.¹⁶ Ezek részletes megismerését a tilalmukról, a megelőzésükről és a megbüntetésükről szóló dokumentumok és a nemzetközi, a hibrid és a nemzeti büntető bíróságok és törvényszékek döntéseinek tömege segíti.¹⁷ Mindezen források egyúttal arról tanúskodnak, hogy a három bűncselekmény szabályozásának fejlettsége és kiforrottsága bőven elegendő a védelmi felelősség értelmezése során jelentkező komolyabb zavarok elkerüléséhez. Ez az „etnikai tisztogatásról” már nem mondható el. Noha végigkísérte az emberi konfliktusok történetét,¹⁸ ez a visszataszító gyakorlat vagy politika nem önálló nemzetközi jogi kategória, sőt maga a kifejezés (*etničko čišćenje*) is csak a 20. század végén, a délszláv válság idején vált közismertté. Meghatározása rendkívül nehéz feladat: az etnikai tisztogatás általában egy meghatározott földrajzi terület sokszínű etnikai összetételének erőszakos homogenizálására irányul, a más etnikumhoz tartozó személyek elpusztítása, kitelepítése vagy elűzése révén.¹⁹ Ezek az intézkedések gyakran a lakóhelyek, az infrastruktúra és az intézmények – különösen a szociális, a kulturális és a vallási létesítmények – megsemmisítésével járnak.

Jogilag az etnikai tisztogatás számos nemzetközi bűncselekményt jelölhet, mely magában rejtí a védelmi felelősség nem kívánt bővítésének kockázatát. Mintha ezt próbálná kiküszöbölni, az Egyesült Nemzetek főtitkára már a témával foglalkozó első jelentésében sietve leszögezte, hogy az „[e]tnikai tisztogatás a saját jogán nem bűncselekmény a nemzetközi jogban, ám az etnikai tisztogatás cselekményei megvalósíthatják a másik három bűncselekmény egyikét”.²⁰ Ez a felfogás megfelel az „etnikai tisztogatás” kifejezés bevett nemzetközi használatának, és a szűk, de mély megközelítés fenntartásának szándékát tükrözi. Hogy képes lesz-e ellenállni a bővítés irányába mutató törekvéseknek, azt a jövő fogja megmutatni. Lehetséges jelentéseinek nagy száma²¹ és csekély

normatív értéke²² miatt nem teljesen egyértelmű, hogy a védelmi felelősség leírása miért tartalmazza külön az „etnikai tisztogatást”. Magyarazatként a záródokumentum elfogadását megelőzően napvilágot látott jelentések szövege és a szimbolikus/emocionális megfontolások egyaránt felmerülhetnek, ám ezek egyike sem változtat azon a tényen, hogy a kifejezés elhagyása nem érintené a fogalom érdemét és integritását.

Végezetül újfent hangsúlyozandó, hogy a 138. bekezdés kezdő mondatában feltárt értelmezési nehézségek nem korlátozódnak az első pillérre. Ezek a nehézségek először az első pillérnél merülnek fel ugyan, és az elemzésükre is itt került sor, de a szöveg olyan elemeiből fakadnak, melyek közősek mindhárom pillérben, és a védelmi felelősség egészét áthatják.

Második pillér

A „nemzetközi támogatás és képességépítés” elnevezésű második pillér a védelmi felelősség legkevésbé kézzelfogható szerkezeti egysége, és a záródokumentum megfogalmazása sem javít a helyzeten. Ezzel a pillérrel két mérsékelt hosszú mondat foglalkozik, szövegezési zavarokkal és szerkezeti hibákkal tarkítva. A 138. bekezdés szerint a második pillér alanya a „nemzetközi közösség”. Sajnos a záródokumentum elmulasztja tisztázni eme módfelett homályos kifejezés tartalmát, ezáltal eltérő értelmezéseknek enged teret, egy kiemelt gyakorlati jelentőséggel bíró területen. Szűkebb értelemben a „nemzetközi közösség” többnyire az államok összességét jelenti. Ha nagyobb pontosságra van szükség, a kifejezés – egy toldat beszúrásával – „az államok nemzetközi közösségeként” is használatos.²³ Tágabb értelemben viszont a szereplők terjedelmes halmazát takarja, köztük olyanokat is, melyek nem rendelkeznek nemzetközi jogalanyisággal. E szereplők közé sorolhatók az államok, a nemzetközi szervezetek, a nem kormányközi szervezetek, a transznacionális vállalatok, az egyházak, a nemzetek, a népek, az egyének, az emberiség és a média – csak néhány példát említve. A védelmi felelősség jellegéből az következik, és ezt a főtitkári jelentések is megerősítik, hogy a kifejezés az ésszerűség által szabott korlátokon belül, viszonylag tág értelmet hordoz, mely magában foglalja az államokat, az univerzális, a regionális és a szubregionális nemzetközi szervezeteket, a civil társadalom szervezeteit és a magánszektorban működő partnereket.²⁴ Ez a felsorolás a nemzetközi jog egyes különleges alanyaival, például az Apostoli Szentszékkal egészíthető ki.²⁵

Ha a záródokumentum kontextusába helyezzük, ez az egyébként racionális és célravezető értelmezés egy anomáliára hívja fel a figyelmet. A 139. bekezdés végén a második pillér leírása így folytatódik: „Vállalni szándékozzuk azt is, hogy [...] segítjük az államokat a lakosságaik [...] védelmére való képesség kiépítésében, és még a válságok és konfliktusok kirobbanását megelőzően támogatjuk azokat, melyekben feszültség

uralkodik.”²⁶ Csakis szerkezeti hibaként értékelhető, hogy ezt a mondatot az előző bekezdéstől elkülönítve, a harmadik pillér leírása után helyezték el. Mint várható, a hiba nem maradt következmények nélkül. A többes szám első személyű megfogalmazás világosan jelzi, hogy az idézett vállalást az Egyesült Nemzetek központjában, a záródokumentum elfogadása végett összegyűlt állam- és kormányfők teszik.²⁷ Nyilvánvaló diszkrepancia fedezhető fel tehát a 138. és a 139. bekezdés között a második pillér alanyát illetően, és ez utóbbi bekezdés megtevesztően azt sugallja, hogy az állami képességek kiépítésének segítése és a feszültségekkel küzdő államok támogatása kizárólag a tagállamokra, és nem a tágabb értelemben vett nemzetközi közösségre hárul.

Ezzel még nem ér véget a problémák sora. Hasonlóan az első és a harmadik pillérhez, a záródokumentum vajmi kevés iránymutatást ad a második pillér végrehajtásához. Mindössze azt kívánja meg, hogy a nemzetközi közösség bátorítsa és segítse az államokat saját felelősségük ellátása során. Ehhez a felhíváshoz párosul a tagállamok azon felettébb óvatos vállalása, hogy segítik és támogatják a képességeiket kiépítő és a feszültségekkel küzdő államokat. A főtitkár a maga részéről eredetileg a második pillér alapján nyújtott támogatás alábbi formáit különböztette meg: „(a) az államok bátorítása az első pillér szerinti felelősségeik teljesítésére (138. bek.); (b) megsegítésük eme felelősség ellátásában (138. bek.); (c) megsegítésük a védelmi képességeik kiépítésében (139. bek.); és (d) azon államok támogatása »még a válságok és konfliktusok kirobbanását megelőzően, melyekben feszültség uralkodik« (139. bek.)”.²⁸ Ezeket a tevékenységeket később három nagy csoportba rendezte: bátorítás, képességépítés és az államok támogatása lakosságaik megvédésében (védelmi támogatás).²⁹

A nemzetközi közösséghez intézett felkérés, hogy támogassa „az Egyesült Nemzeteket egy korai riasztási képesség kialakításában”³⁰ láthatóan hiányzik a felsorolásokból.³¹ Mellőzése még inkább meglepőnek hat annak fényében, hogy ez az óhaj alkotja a 138. bekezdésben a második pillért leíró mondat második felét, és az elvárt magatartás szorosan összefügg az adott pillér végrehajtásával. (A főtitkár úgy vélte, hogy a kívánt korai riasztási képesség egyaránt megköveteli az információk időben történő továbbítását a szervezeti döntéshozók felé, a Titkárság képességét az ilyen információk értékelésére és az események megértésére, és a főtitkár hivatalához való gyors hozzáférést.)³² Ily módon a tárgyalt mondat bizarr képet nyújt: az Egyesült Nemzetek támogatására szóló felkérést a tágabb értelemben vett nemzetközi közösséghez intézi, melynek maga a szervezet is a részét képezi. Mivel képtelenség lenne az Egyesült Nemzeteket önmaga támogatására kérni, a „nemzetközi közösség” jelen esetben nem ölelheti fel a szervezetet, vagyis a kifejezés kissé eltérő értelmet hordoz a mondat első és második felében.

Harmadik pillér

Sajátos tartalma és érzékenysége okán, a védelmi felelősség szerkezeti egységei közül alighanem az „időszerű és határozott válasz” elnevezésű harmadik pillér kapta a legtöbb figyelmet, szenvedte el a legnagyobb mértékű felvizezést, és váltotta ki a leghevesebb vitákat. Mindezek ellenére a pillért leíró két, viszonylag hosszú és részletes mondat szintén több szövegezési zavarral szembesít.

Hasonlóan a második pillérhez, a harmadik pillér alanya is a „nemzetközi közösség”, mely most már centralizáltan, az „Egyesült Nemzetek útján” lép fel. Normális esetben ez a kíváncsi csökkentené a kifejezés kaleidoszkópszerű sokszínűségét, és mérsékelné a tartalom kibontásánál felmerülő problémák súlyát. Az Alapokmány VI., VII. és VIII. fejezetére tett utalások és a témával foglalkozó főtitkári jelentések fényében elvégzett elemzés azonban rácsfol erre a várakozásra. Az „Egyesült Nemzetek útján” való fellépés kíváncsi nem jelenti azt, hogy a nemzetközi közösség minden egyes intézkedését magának a szervezetnek kell fogantatnia, vagy akár azt, hogy az intézkedések fogantatásához mindig a hatáskörrel rendelkező főszerv formális ajánlására vagy felhatalmazására van szükség. (Számos intézkedés, kiváltképp a VI. fejezet alapján, nem igényel külön ajánlást vagy felhatalmazást.) Ez a kíváncsi mindössze azt jelenti, hogy a harmadik pillér végrehajtásának illeszkednie kell az Alapokmány VI., VII. és VIII. fejezete által kijelölt normatív keretekbe. A látszat ellenére, az Egyesült Nemzetek elsődleges, nem kizárólagos szerepet játszik a harmadik pillérben. A főszervek és egyéb szervezeti egységek erőfeszítéseit sokan támogatják, köztük az államok, a regionális és a szubregionális nemzetközi szervezetek, a humanitárius szervezetek, a civil társadalom szervezetei, a magánszektorban működő partnerek és az egyének.³³

A harmadik pillér az intézkedések két nagy halmazát foglalja magában: a diplomáciai, humanitárius és egyéb békés eszközöket, valamint a kollektív intézkedéseket. Az előbbieket közé olyan eszközök tartoznak, mint a tárgyalás, a monitoring, a kivizsgálás, a helyszíni vizsgálat, a tényfeltárás, a közvetítés, a jószolgálat, a preventív diplomácia, az érdekképviselés, a békéltetés, a választott és az állandó bíraskodás, a nemzetközi büntetőjogi felelősségre vonás, és a regionális és a szubregionális nemzetközi szervezetek közbenjárásának kezdeményezése.³⁴ Ezzel szemben az utóbbiak közé olyan intézkedések tartoznak, mint a pénzeszközök befagyasztása, az utazási tilalom bevezetése, a hitelek, a segélyek és a kölcsönök felfüggesztése, a luxuscikkek, a fegyverek, a nyersanyagok és az értékes áruk korlátozása, a diplomáciai érintkezés csökkentése, az embargó létesítése, a tudományos és a technológiai együttműködés korlátozása, a biztonsági övezetek kialakítása, a repülési tilalmi zónák kijelölése, és a védelem vagy az elrettentés célját szolgáló katonai erők telepítése.³⁵ Látható, hogy a harmadik pillér nem egyenlő az erőszak alkalmazásával; a katonai kényszer csak egyik eleme a rendelkezésre álló eszközök széles tárházának.

A záródokumentum kizárólag a kollektív intézkedések feltételeit határozza meg. Ilyen intézkedések fogyanatosítására akkor kerülhet sor, ha a békés eszközök elégtelenek és a nemzeti hatóságok nyilvánvalóan elmulasztják a védelmi felelősségük ellátását.³⁶ Eme alkalmazási küszöb szövegbe foglalása kétségkívül méltányolandó lépés volt, bár a megfogalmazása nem lett kifogástalan. Úgy tűnik, a szövegezés során megfigyeltek arról a körülményről, hogy a diplomáciai, humanitárius és egyéb békés eszközök, illetve a kollektív intézkedések között az igazi különbség a kényszerítésben, nem pedig a békés jellegben rejlik, elvégre a kollektív intézkedések némelyike szintén békés jellegű (nem erőszakos). Ekként nem teljesen helytálló, hogy a szöveg a kényszerítő eszközök alkalmazásának egyik feltételeként a békés eszközök elégtelenségét jelöli meg.

A záródokumentumban tetten érhető talán legkomolyabb értelmezési nehézség a kollektív intézkedések normatív alapjának leírásából fakad. Ezeket az intézkedéseket a 139. bekezdés második mondata a Biztonsági Tanácshoz igyekszik kötni („a Biztonsági Tanács útján”). Ugyanez a mondat egyszersmind világossá teszi, hogy a védelmi felelősség nem teremt új kivételt az erőszak tilalma alól („az Alapokmánnyal [...] összhangban”), és nem követeli meg a Biztonsági Tanácstól, hogy automatikusan felhatalmazást adjon kollektív intézkedésekre, ha a békés eszközök elégtelenek, és a nemzeti hatóságok nyilvánvalóan elmulasztják megvédeni a lakosságaikat („eseti alapon”).³⁷ Ezek a fordulatok arra engednek következtetni, hogy a kollektív intézkedések jogszerűsége az Alapokmány VII. fejezetén nyugszik. Maga a tárgyalt mondat is hivatkozik erre a fejezetre, ám ezt, érdekes módon, kiragadott példaként teszi: „benne a VII. fejezettel”. Ez a megoldás három különböző értelmezésnek enged teret.

Mindenekelőtt értelmezhetjük a fordulatot szó szerint: a „Biztonsági Tanács útján” fogyanatosított kollektív intézkedéseknek összhangban kell lenniük az Alapokmánnyal és azon belül a VII. fejezettel. Ez esetben a „benne” szó pusztán a VII. fejezet és az Alapokmány közötti rész-egész viszony leírására szolgál, és a VII. fejezet a „Biztonsági Tanács útján” fogyanatosított kollektív intézkedések kizárólagos normatív alapjaként kerül nevesítésre. Ez a túlbonyolított utalás merőben eltér az előző mondat megfogalmazásától, mely jóval egyszerűbb és pontosabb formában hivatkozik a VI. és a VIII. fejezetre. Nehéz lenne elfogadható magyarázatot találni az eltérésre, hiszen az egy nélkülözhető elem („az Alapokmánnyal, benne”) beépítésének kedvéért megtöri a szöveg koherenciáját és esztétikáját. Ha tehát ez az értelmezés a helyes, egy újabb szövegezési hibával állunk szemben.

De a kérdéses fordulat más értelmet is hordozhat, mely sokkalta mélyebb a VII. fejezet és az Alapokmány közötti rész-egész viszony egyszerű leírásánál. Kifejezésre juttathatja azt is, hogy a VII. fejezet – a nevesítését indokoltta tevő fontossága ellenére – csak egyike az alapokmányi rendelkezések azon csoportjainak, melyek kiemelt jelentőséggel bírnak a „Biztonsági Tanács útján” fogyanatosított kollektív intézkedések terén. Ez a megközelítés azonban elkerülhetetlenül felveti a kérdést: mely alapokmányi rendelkezésekre nem hivatkozik a szöveg?

Két alternatív válasz képzelhető el. Ha a VII. fejezetre a kollektív intézkedések kizárólagos normatív alapjaként tekintünk, a nem hivatkozott alapokmányi rendelkezések vélhetően közvetlen kapcsolatban állnak az ilyen intézkedésekkel, de önmagukban nem képesek megalapozni azok jogszerűségét. Ezek a rendelkezések egyfajta „holdudvart” alkotnak a VII. fejezet körül, olyan előírásokat felölelve, melyek például a szervezet céljait és elveit (I. fejezet), a Biztonsági Tanács összetételét, szavazását, eljárását, feladatait és hatáskörét (V. fejezet), illetve a regionális megállapodásokkal és szervezetekkel való együttműködést (VIII. fejezet) szabályozzák. Ez esetben felfoghatatlan, hogy a szövegezés során miért kellett egy abszolút felesleges utalást tenni a hivatkozott alapokmányi fejezettel közvetlen kapcsolatban álló rendelkezésekre, ha ez alig néhány sorral feljebb, az előző mondatban még korántsem volt elengedhetetlen. A kollektív intézkedések kényszerítő jellege erre aligha nyújt elfogadható magyarázatot. Ezt az értelmezést ezért fenntartásokkal kell kezelni.

Ha azonban a VII. fejezetre nem a kollektív intézkedések kizárólagos normatív alapjaként, hanem egy példaként tekintünk, a nem hivatkozott alapokmányi rendelkezéseknek olyan tartalommal és jelleggel kell bírniuk, melyek révén képesek lehetnek az ilyen intézkedések jogszerűségének megalapozására. Kérdés, hogy találhatók-e az Alapokmányban – a VII. fejezeten kívül – olyan előírások, melyek megfelelnek e feltételnek. A válasz szükségképpen nemleges. Noha található néhány „ígéretesnek” tűnő rendelkezés, kiváltképp a 25. cikk³⁸ és a 106. cikk,³⁹ még a legfelületesebb elemzés is azt jelzi, hogy ezek sem kínálnak járható utat. Összességében, a kollektív intézkedések normatív alapjának leírása elhibázottnak minősíthető, mert ilyen intézkedéseket kizárólag az Alapokmány VII. fejezete alapján lehet a „Biztonsági Tanács útján” foganatosítani.

Ez a megállapítás egyúttal elvezet az utolsó szövegezési zavarhoz. Mint arról már szó volt, a záródokumentum a kollektív intézkedéseket a Biztonsági Tanácshoz igyekszik kötni. Ennek hátterében nyilvánvaló megfontolások állnak: a főszerv nemzetközi béke és biztonság fenntartása terén viselt fő felelősségének megőrzése, az erőszak tilalma integritásának megóvása, a kényszerítő eszközök egyoldalú alkalmazásának megelőzése, valamint a vonakodó kormányok támogatásának elnyerése. Ám a főtítkár egy korai jelentése némiképp eltérően ábrázolja a kollektív intézkedések kezdeményezésére jogosult szervek körét. E jelentés szerint ilyen intézkedések foganatosítására a megfelelő módon felhatalmazást vagy ajánlást adhat a Biztonsági Tanács az Alapokmány VII. fejezete alapján, a Közgyűlés az „Egyesülve a békéért” határozat⁴⁰ alapján, illetve egy regionális vagy szubregionális nemzetközi szervezet a Biztonsági Tanács előzetes és kifejezett felhatalmazása alapján.⁴¹ Ez a kijelentés egyaránt összeegyeztethető a nemzetközi jog megszilárdult szabályaival és elveivel, az Alapokmány rendelkezéseivel és az Egyesült Nemzetek gyakorlatával,⁴² sőt még a záródokumentum hátterében álló megfontolásokkal is. Mindössze a 139. bekezdés második mondatának restriktív megfogalmazásával van ellentmondásban, mely teljességgel figyelmen kívül hagyja a

Közgyűlés szerepét, és azt hangsúlyozza, hogy a kollektív intézkedéseket a „Biztonsági Tanács útján” kell fogatosítani. (Megjegyzendő, hogy bár a bekezdés előíranyozza a regionális és a szubregionális nemzetközi szervezetek bevonását, ezt kissé következetlenül önti szavakba: a diplomáciai, humanitárius és egyéb békés eszközöknél számszerűen hivatkozik a VIII. fejezetre, a kollektív intézkedéseknél pedig szövetszerű utalást tesz az „érintett regionális szervezetekkel” való együttműködésre.) Nem kétséges, hogy a Közgyűlés szerepét övező bizonytalanságot a jövőbeni gyakorlat el fogja oszlatni. Mindenesetre a főtitkár már óvatosabban közelít a témához: míg a tárgyalat jelentése több ízben is említette az „Egyesülve a békéért” határozatot, a harmadik pillérről szóló későbbi jelentése feltűnően került annak nevesítését.⁴³

Záró gondolatok

A védelmi felelősség pozitív ígértet hordoz és nagy reményeket kelt, ám végső sikere a gyakorlati megvalósítás hatékonyságától függ. Ez a kényes és nehéz folyamat magától értetődően megköveteli a fogalom hivatalos elismerését és hiteles leírását tartalmazó – a zárodokumentum 138. és 139. bekezdésében foglalt – szöveg helyes és egységes olvasatát. E két bekezdés értelmezése azonban messze nem olyan egyszerű, mint amilyennek lennie kell. Körültekintő elemzésük révén számos szövegezési zavar és értelmezési nehézség tárható fel, melyek valamilyen formában a fogalom minden egyes pillérére kihatnak.

Ezek a problémák a védelmi felelősség alanyait és kedvezményezettjeit, a kedvezményezettek megóvása érdekében elhárítandó veszélyeket, a nemzetközi támogatás és képességépítés leírását, az Egyesült Nemzetek elvárt támogatásának helyzetét, a kollektív intézkedések alkalmazási küszöbét és normatív alapját, valamint az ilyen intézkedések fogatosítására szóló felhatalmazást vagy ajánlást kibocsátani jogosult szervek körét és szerepét érintik.

Kilenc probléma feltárására és vizsgálatára került sor, de a lehetséges értelmezések száma ennél jóval magasabb, és meghaladja az egy tucatot. Minthogy a védelmi felelősség angol nyelvű leírása mindössze nyolc mondatból és kétszázhatvanhét szóból áll, ezek a számok egyenesen zavarba ejtőek – még egy olyan dokumentumban is, mely nem bír kötelező erővel. (A szöveg elemei és a lehetséges értelmezések egymáshoz viszonyított aránya valójában még ennél is kedvezőtlenebb. A 139. bekezdés harmadik mondata jóformán semmit nem árul el a fogalomról, ezért mellőzni kellett a vizsgálatból. Nem tükrözik továbbá az adatok a lehetséges értelmezések különböző kombinációit sem, melyek száma szintén aggasztóan magas.)

A szövegezési zavarok és értelmezési nehézségek elméleti és gyakorlati súlya az „elhanyagolható” és a „rendkívüli” közötti tartományban mozog: néhány probléma

lényegtelen, mások ellenben a fogalom létfontosságú elemeit ássák alá. Ez utóbbiak különös jelentőséget kölcsönöznek az értelmezés műveletének, és azt mutatják, hogy a nemzetközi jog művelői érdemi szerepet kapnak a védelmi felelősség megvalósításában. Elsősorban rájuk hárul a feladat, hogy a szükségből erényt kovácsolva megoldást kínáljanak a fogalom központi dokumentumának problémáira, kialakítsák és előmozdítsák annak helyes értelmezését, és kiküszöböljék a szándékos vagy akaratlan félreértelmezésekből fakadó veszélyeket. Ehhez a globális erőfeszítéshez kíván a jelen tanulmány szerény hozzájárulást nyújtani.

Jegyzetek

- 1 International Commission on Intervention and State Sovereignty (ICISS): *The Responsibility to Protect*. Ottawa: International Development Research Centre, 2001.
- 2 „A More Secure World: Our Shared Responsibility. Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change, 2 December 2004”. UN Doc. A/59/565. para. 201–203. Lásd még: „The Common African Position on the Proposed Reform of the United Nations: »The Ezulwini Consensus«, 7–8 March 2005”. AU Doc. Ext/EX.CL/2 (VII). 6. o.
- 3 „In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All. Report of the Secretary-General, 21 March 2005”. UN Doc. A/59/2005. para. 135. és Annex, para. 7 (b).
- 4 „2005 World Summit Outcome”. GA Res. 60/1, 60 UN GAOR Supp. No. 49. (A/60/49) (Vol. I). 3. o.
- 5 Uo. para. 138–139.
- 6 Ezekre a problémákra már egy korábbi írás is rámutatott, de az elemzésükre tematikus korlátok miatt nem volt lehetőség. Sulyok Gábor: „A humanitárius intervenció és a védelmi felelősség fogalmi elhatárolása”. In: *Emlékkötet Herczegh Géza születésének 85. évfordulójára: A ius in bello fejlődése és mai problémái* (szerk. Csapó Zsuzsanna). Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2013. 220–252. o.
- 7 „Implementing the Responsibility to Protect. Report of the Secretary-General, 12 January 2009”. UN Doc. A/63/677. para. 11–12.
- 8 Bruce Curtis: *The Politics of Population: State Formation, Statistics, and the Census of Canada, 1840–1875*. Toronto–Buffalo–London: University of Toronto Press, 2002. 24, 26–27. o.
- 9 „Convention on Rights and Duties of States, Montevideo, 26 December 1933”. LNTS, Vol. 165. 19. o. Article 1. Elméleti háttérét lásd: Georg Jellinek: *Allgemeine Staatslehre*. Berlin: Verlag von O. Häring, 1914. 394–434. o. Lásd még: Ganczer Mónika: *Állampolgárság és államutódlás*. Budapest–Pécs: Dialóg Campus Kiadó, 2013. 9. o.; Thomas D. Grant: „Defining Statehood: The Montevideo Convention and Its Discontents”. *Columbia Journal of Transnational Law*, Vol. 37. No. 2. (1998–1999). 403–457. o.
- 10 „[A]z államnak csak egy területe van, így csak egy népe van [...]”. Hans Kelsen: *General Theory of Law and State*. New Brunswick–London: Transaction Publishers, 2006. 233. o. A „lakosság” és a „nép” elhatárolása meghaladná az elemzés kereteit. Feltétlenül jelezni kell azonban, hogy a két kifejezés a kontextustól függően azonos és eltérő értelmet is hordozhat. Az idézett megállapításban a kifejezések felcserélhetők.
- 11 James Crawford: *The Creation of States in International Law*. Oxford: Clarendon Press, 2007. 52. o.; Geoffrey McNicoll: „Population Weights in the International Order”. *Population and Development Review*, Vol. 25. No. 3. (1999). 411. o.
- 12 Alex J. Bellamy: *Responsibility to Protect: The Global Effort to End Mass Atrocities*. Cambridge–Malden: Polity Press, 2009. 90. o.

- 13 Lásd: „its populations” (angol), „ses populations” (francia), „szvoje naszelenyie” (orosz), „su población” (spanyol).
- 14 „Implementing the Responsibility to Protect...”, para. 10 (c).
- 15 Bővebben a vitáról lásd: Louise Arbour: „The Responsibility to Protect as a Duty of Care in International Law and Practice”. *Review of International Studies*, Vol. 34. No. 3. (2008). 458. o.; Gareth Evans: „The Responsibility to Protect in Environmental Emergencies”. *Proceedings of the Annual Meeting of the American Society of International Law*, Vol. 103. (2009). 27–32. o.; Edward C. Luck: „Environmental Emergencies and the Responsibility to Protect: A Bridge Too Far?” Uo. 32–38. o.; Linda A. Malone: „Green Helmets: Eco-Intervention in the Twenty-First Century”. Uo. 19–27. o.
- 16 Ezt a három bűncselekményt az afrikai kontinensen már a záradokumentum elfogadása előtt is a kollektív beavatkozás lehetséges alapjaként tartották számon. „Constitutive Act of the African Union, Lomé, 11 July 2000”. *UNTS*, Vol. 2158. 3. o. Article 4 (h) és „Protocol on Amendments to the Constitutive Act of the African Union, Addis Ababa – Maputo, 3 February – 11 July 2003”. Article 4.
- 17 Például: „Agreement for the Prosecution and Punishment of the Major War Criminals of the European Axis, London, 8 August 1945”. *UNTS*, Vol. 82. 279. o. és „Protocol Rectifying Discrepancy in the Text of the Charter, Berlin, 6 October 1945”; „Charter of the International Military Tribunal for the Far East. Supreme Commander for the Allied Powers, General Order”. No. 1. (19 January 1946) és No. 20. (26 April 1946); Egyezmény a népirtás büntetének megelőzése és megbüntetése tárgyában, Párizs, 1948. december 9. Kihirdette: „1955. évi 16. törvényerejű rendelet a népirtás büntetének megelőzése és megbüntetése tárgyában 1948. évi december 9. napján kelt nemzetközi egyezmény kihirdetéséről”; I–IV. genfi egyezmény, Genf, 1949. augusztus 12. Kihirdette: „1954. évi 32. törvényerejű rendelet a háború áldozatainak védelmére vonatkozóan Genfben, az 1949. évi augusztus hó 12. napján kelt nemzetközi egyezményeknek a Magyar Népköztársaságban való törvényerejéről”, I–II. kiegészítő jegyzőkönyve, Genf, 1977. június 8. Kihirdette: „1989. évi 20. törvényerejű rendelet a háború áldozatainak védelmére vonatkozóan Genfben 1949. augusztus 12-én kötött Egyezmények I. és II. kiegészítő Jegyzőkönyvének kihirdetéséről” és III. kiegészítő jegyzőkönyve, Genf, 2005. december 8. Kihirdette: „2006. évi LXXVIII. törvény az 1949. augusztus 12-én aláírt Genfi Egyezmények egy további megkülönböztető jelvény elfogadásáról szóló, Genfben, 2006. június 19-én aláírt Kiegészítő Jegyzőkönyvének (III. Jegyzőkönyv) kihirdetéséről”; „Principles of International Law Recognized in the Charter of the Nürnberg Tribunal and in the Judgment of the Tribunal”. In: *Report of the International Law Commission, Second Session, 5 June – 29 July 1950, UN Doc. A/1316*. 11. o.; Egyezmény a háborús és az emberiség elleni bűntettek elévülésének kizárásáról, New York, 1968. november 26. Kihirdette: „1971. évi 1. törvényerejű rendelet a háborús, és az emberiség elleni bűntettek elévülésének kizárásáról az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése által New Yorkban az 1968. évi november hó 26. napján elfogadott nemzetközi egyezmény kihirdetéséről”; [Jugoszláv] Nemzetközi Törvényszék Alapokmánya (SC Res. 827) és módosításai. Kihirdette: „1996. évi XXXIX. törvény a volt Jugoszlávia területén elkövetett, a nemzetközi humanitárius jogot súlyosan sértő cselekmények megbüntetésére létrehozott Nemzetközi Törvényszék Alapokmányából fakadó kötelezettségek végrehajtásáról”; Ruandai Nemzetközi Törvényszék Alapokmánya (SC Res. 955) és módosításai. Kihirdette: „1999. évi CI. törvény az 1994. január 1. és 1994. december 31. között Ruanda területén elkövetett népiirtásért és a nemzetközi humanitárius jog egyéb súlyos megsértéséért felelős személyek, valamint a szomszédos államok területén elkövetett népiirtásért és egyéb hasonló jogsértésekért felelős ruandai állampolgárok megbüntetésére létrejött Nemzetközi Büntetőtörvényszék Alapokmányából fakadó kötelezettségek végrehajtásáról”; „Draft Code of Crimes Against the Peace and Security of Mankind”. In: *Report of the International Law Commission, Forty-eighth Session, 6 May – 26 July 1996, UN Doc. A/51/10*. 14. o.; „Rome Statute of the International Criminal Court, Rome, 17 July 1998”. *UNTS*, Vol. 2187. 3. o.; „UNTAET Reg. No. 2000/15 on the Establishment of Panels with Exclusive Jurisdiction over Serious Criminal Offences, 6 June 2000, UN Doc. UNTAET/REG/2000/15”; „Law on the Establishment of Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia for the Prosecution

- of Crimes Committed during the Period of Democratic Kampuchea, 10 August 2001, NS/RKM/0801/12" és módosításai; „Agreement between the United Nations and the Government of Sierra Leone on the Establishment of a Special Court for Sierra Leone (with Statute), Freetown, 16 January 2002". *UNTS*, Vol. 2178. 137. o.; „Law of the Iraqi Higher Criminal Court No. 10. 9 October 2005". *In: Official Gazette of the Republic of Iraq*, Vol. 47. No. 4006.
- 18 Andrew Bell-Fialkoff: „A Brief History of Ethnic Cleansing". *Foreign Affairs*, Vol. 72. No. 3. (1993). 110. o.
- 19 Sulyok Gábor: *A humanitárius intervenció elmélete és gyakorlata*. Budapest: Gondolat Kiadó, 2004. 272–273. o. Lásd még: Robin Geiss: „Ethnic Cleansing". *In: The Max Planck Encyclopedia of Public International Law* (szerk. Rüdiger Wolfrum). Vol. 3. Oxford: Oxford University Press, 2012. 681–684. o.; John Hagan – Todd J. Haugh: „Ethnic Cleansing as Euphemism, Metaphor, Criminology, and Law". *In: Forging a Convention for Crimes Against Humanity* (szerk. Leila N. Sadat). Cambridge: Cambridge University Press, 2011. 177–184. o.; Drazen Petrovic: „Ethnic Cleansing – An Attempt at Methodology". *European Journal of International Law*, Vol. 5. No. 3. (1994). 343–352. o.; Jennifer Jackson Preece: „Ethnic Cleansing". *In: Encyclopedia of Human Rights* (szerk. David P. Forsythe). Vol. 1. Oxford–New York: Oxford University Press, 2009. 164–165. o.
- 20 „Implementing the Responsibility to Protect..." para. 3. Lásd még: „Interim Report of the Commission of Experts established pursuant to Security Council Resolution 780 (1992). 10 February 1993". UN Doc. S/25274. para. 56.; „Final Report of the Commission of Experts established pursuant to Security Council Resolution 780 (1992). 27 May 1994". UN Doc. S/1994/674. para. 129.; „Responsibility to Protect: State Responsibility and Prevention. Report of the Secretary-General, 9 July 2013". UN Doc. A/67/929 – S/2013/399. para. 14. 2. j.
- 21 „Gyakorlatilag a Nemzetközi Törvényszék előtt lefolytatott minden ügy magában foglalt etnikai tisztogatást, melyben kifejezetten egyes csoportokat vettek célba...". *Prosecutor v. Duško Sikirica et al. ("Keraterm Camp")*. „Judgment on Defence Motions to Acquit, Case No. IT-95-8-T, 3 September 2001". 35. o. para. 89.
- 22 „Tulajdonképpen a [genocídium] egyezmény kontextusában az »etnikai tisztogatás« kifejezésnek nincs önálló jogi jelentősége." „Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro). Judgment of 26 February 2007". *ICJ Reports*, 2007. 123. o. para. 190. [A szerző beszúrása.]
- 23 Például: Bécsi egyezmény a szerződések jogáról, Bécs, 1969. május 23. 53. cikk. Kihirdette: „1987. évi 12. törvényerejű rendelet a szerződések jogáról szóló, Bécsben az 1969. évi május hó 23. napján kelt szerződés kihirdetéséről".
- 24 „Implementing the Responsibility to Protect..." para. 11 (b), 68; „Fulfilling Our Collective Responsibility: International Assistance and the Responsibility to Protect. Report of the Secretary-General, 11 July 2014". UN Doc. A/68/947 – S/2014/449. para. 20–27.
- 25 Lásd: Pope Benedict XVI: „Meeting with the Members of the General Assembly of the United Nations Organization, Address of His Holiness Benedict XVI". *In: Pope Benedict XVI: Pope Benedict in America: The Full Texts of Papal Talks Given during His Apostolic Visit to the United States*. San Francisco: Ignatius Press, 2008. 94–95, 100–101. o.
- 26 „World Summit Outcome..." para. 139.
- 27 Uo. para. 1.
- 28 „Implementing the Responsibility to Protect..." para. 28.
- 29 „Fulfilling Our Collective Responsibility..." para. 28, 70.
- 30 „World Summit Outcome..." para. 138. Ez a felkérés kapcsolatba hozható a 140. bekezdéssel: „Teljes mértékben támogatjuk a főtitkár népirtás megelőzésével foglalkozó különleges tanácsadójának küldetését."
- 31 A főtitkárnak a második pillérrel szemben, legutóbbi jelentése is pusztán mellékesen említette az Egyesült Nemzetek támogatását. „Fulfilling Our Collective Responsibility..." para. 1.

- 32 „Implementing the Responsibility to Protect...” para. 10 (d). Lásd még: Uo. Annex; „Early Warning, Assessment and the Responsibility to Protect. Report of the Secretary-General, 14 July 2010”. UN Doc. A/64/864.
- 33 „Implementing the Responsibility to Protect...” para. 59, 68.; „Responsibility to Protect: Timely and Decisive Response. Report of the Secretary-General, 25 July 2012”. UN Doc. A/66/874 – S/2012/578. para. 38–48.
- 34 „Implementing the Responsibility to Protect...” para. 51–55.; „The Role of Regional and Subregional Arrangements in Implementing the Responsibility to Protect. Report of the Secretary-General, 28 June 2011”. UN Doc. A/65/877 – S/2011/393. para. 30–34, 37.; „Responsibility to Protect: Timely and Decisive Response...” para. 21–30.
- 35 „Implementing the Responsibility to Protect...” para. 56–60.; „The Role of Regional and Subregional Arrangements in Implementing the Responsibility to Protect...” para. 35–36.; „Responsibility to Protect: Timely and Decisive Response...” para. 31–32.
- 36 „World Summit Outcome...” para. 139.
- 37 Lásd: Alex J. Bellamy: „The Responsibility to Protect and the Problem of Military Intervention”. *International Affairs*, Vol. 84. No. 4. (2008). 623. o.; Laurence Boisson de Chazournes – Luigi Condorelli: „De la «responsabilité de protéger», ou d’une nouvelle parure pour une notion déjà établie”. *Revue Générale de Droit International Public*, Tome 110. No. 1. (2006). 13. o.; Jutta Brunnée – Stephen J. Toope: „The Responsibility to Protect and the Use of Force: Building Legality?”. *Global Responsibility to Protect*, Vol. 2. No. 3. (2010). 208. o.; Michael W. Doyle: „International Ethics and the Responsibility to Protect”. *International Studies Review*, Vol. 13. No. 1. (2011). 82. o.; Amrita Kapur: „Humanity as the A and Ω of Sovereignty: Four Replies to Anne Peters”. *European Journal of International Law*, Vol. 20. No. 3. (2009). 562, 565. o.; Edward C. Luck: „The United Nations and the Responsibility to Protect”. *The Stanley Foundation Policy Analysis Brief* (2008). 7–8. o.; Prandler Árpád: „The Concept of ‘Responsibility to Protect’ as an Emerging Norm Versus ‘Humanitarian Intervention’”. In: *International Law between Universalism and Fragmentation: Festschrift in Honour of Gerhard Hafner* (szerk. Isabelle Buffard et al.). Leiden–Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2008. 718–719. o.; Carsten Stahn: „Responsibility to Protect: Political Rhetoric or Emerging Legal Norm?”. *American Journal of International Law*, Vol. 101. No. 1. (2007). 109, 120. o.; Szalai Anikó: „A védelmi felelősség koncepciója, avagy van-e új a nap alatt?”. *Pro Futuro*, Vol. 3. No. 1. (2013). 76–77. o.; Törő Csaba: „R2P Without UN Security Council Mandate – Subsidiary Action as the Possible Way Out of Institutional Deadlock?”. In: *Responsibility to Protect in Theory and Practice* (szerk. Vasilka Sancin – Maša Ković Dine). Ljubljana: GV Založba, 2013. 242–243. o.; Ingo Winkelman: „Responsibility to Protect”. In: *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law...* Vol. 8. 969–970. o. Az eltérő nézeteket lásd: Arbour: i. m. 453–454. o.; Anne Peters: „Humanity as the A and Ω of Sovereignty”. *European Journal of International Law*, Vol. 20. No. 3. (2009). 539–540, 544. o. (Hangsúlyozandó, hogy a két kérdés, mely szerint a védelmi felelősség megköveteli-e a Biztonsági Tanácstól a kollektív intézkedésekről szóló felhatalmazás adását, és a főszerv megkerülhető-e kirívó tétlenség esetén, bár érinti egymást, külön kezelendő.)
- 38 Egyesült Nemzetek Alapokmánya, 25. cikk: „A Szervezet tagjai megegyeznek abban, hogy a Biztonsági Tanács határozatait a jelen Alapokmálynak megfelelően elfogadják és végrehajtják.” Kihirdette: „1956. évi I. törvény az Egyesült Nemzetek Alapokmányának törvénybe iktatásáról”. Lásd még: „Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) Notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970). Advisory Opinion of 21 June 1971”. *ICJ Reports*, 1971. 52–53. o. para. 113–114.
- 39 Egyesült Nemzetek Alapokmánya, 106. cikk: „Addig is, amíg a 43. Cikkben említett azok a külön megállapodások, amelyek a Biztonsági Tanács részére, véleménye szerint lehetővé teszik a 42. Cikkben foglaltak alkalmazása folytán ráháruló kötelezettségek vállalásának megkezdését, a Moszkvában, 1943. évi október hó 30-án aláírt négyhatalmi nyilatkozat részesei és Franciaország az említett nyilatkozat 5. pontja értelmében tanácskozásokat folytatnak egymással és szükség

esetén a Szervezet más tagjaival is, az Egyesült Nemzetek nevében történő oly együttes fellépés céljából, amely a nemzetközi béke és biztonság fenntartására szükséges lehet.”

40 „Uniting for Peace”. GA Res. 377A, 5 UN GAOR Supp. No. 20. (A/1775). 10. o.

41 „Implementing the Responsibility to Protect...” para. 56.

42 A Közgyűlés az „Egyesülve a békéért” határozat mellett magára az Alapokmányra hivatkozással is ajánlást tehet kényszerítő eszközök alkalmazására. Ezek az ajánlások természetesen nem bírnak kötelező erővel. Lásd: Egyesült Nemzetek Alapokmánya, 10. cikk, 11. cikk 2. bekezdés, 12. és 14. cikk. Lásd még: „Certain Expenses of the United Nations (Article 17, paragraph 2, of the Charter). Advisory Opinion of 20 July 1962”. ICJ Reports, 1962. 163. o.; Kay Hailbronner – Eckart Klein: „Article 10”. In: *The Charter of the United Nations: A Commentary* (szerk. Bruno Simma). Oxford: Oxford University Press, 1995. 231–235. o.; Hans Kelsen: *The Law of the United Nations: A Critical Analysis of Its Fundamental Problems*. London: Stevens & Sons Ltd., 1951. 203–205. o.

43 „Responsibility to Protect: Timely and Decisive Response...” Itt már érezhetően a Biztonsági Tanács van fókuszban. Lásd: para. 31–32.

Résumé

Textual Anomalies and Interpretative Challenges in the Description of the Responsibility to Protect

The ultimate success of the responsibility to protect depends on its effective operationalisation. This delicate process demands in the first place an appropriate and standardised interpretation of the text, in which the concept is officially recognised and authoritatively spelled out: paragraphs 138 and 139 of the 2005 World Summit Outcome document. However, the interpretation is not as simple a task as it ought to be. The two paragraphs are fraught with several textual anomalies and interpretative challenges that affect, one way or the other, every single pillar of the concept. The present study seeks to expose and briefly examine these all too often neglected issues, and contribute to a better understanding of the responsibility to protect.